

Рецензия

за дисертацията на Валентин Калинов по професионално направление 2.3 Философия

(съвременна философия)

МЕСТА НА ИСТИНАТА В ПОЛЕТО НА ПСИХОАНАЛИЗАТА

Уважаеми колеги,

Предложената за защита дисертация представлява компетентен и задълбочен научен труд. Тя напълно съответства на формалните условия, необходими за постигане на образователната и научна степен доктор. Обемът ѝ от 410 стр., а с това и спектърът на засегнатите теми е впечатляващ. Броят на използваните, премислени и точно реферирани 157 библиографски източника (104 на латиница), в които се съдържат почти всички значими за психоанализата заглавия е оптимален. Дисертацията на г-н Калинов естествено има и по-сериозни достойнства, които ще опитам да очертая в следващите редове.

Нека започнем с основната тема на изследването – истината. Ако тя представлява фундаментален проблем за философията, която разполага с понятиен апарат и теории, чрез които може да я мисли и ако тематиката ѝ може да бъде проследена от Аристотел през Бейкън до Хайдегер и Гадамер, то какво е истината за психоанализата? Или да попитаме заедно с Валентин Калинов, каква съпричастност има психоанализата към истината? Освен нормалните отгласи от този въпрос, къде стои психоанализата по отношение на големите философски теми – съществуването, познанието, езика, мисленето и под. - този въпрос отива и по-далеч в самото сърце на аналитичния метод. Дали психоанализата всъщност не се дефинира като практика и лечение, а оттук и като теория чрез самата си свързаност с истината? И ако такава пропозиция е мислима, то как може да се формулира, концептуализира, проблематизира ...?

Ако останем още малко с тази дилема, бихме открили просто и дори канонично решение. Авторът може да използва установени в даден периметър на познанието (да кажем във философията) теории и понятиен апарат и чрез тях проверява, осмисля, дефинира друг периметър (да кажем на психоанализата). Този жест е познат най-вече от Попър и в известен смисъл от Грюнбаум спрямо научния статус на психоанализата. Подобен, но с обратен знак на приобщаване, е жестът на философската херменевтика, за краткост - книгата на Рикъор за Фройд. Валентин Калинов отказва да предприеме подобно познато и разбира се много полезно изследователско пътешествие. Избира по-сложна и несигурна стратегия, упорито отбягва да дефинира истината през една или друга философска позиция, представя разнородни философии на истината, като се опитва на техния фон да търси проявленията на нещо, което за психоанализата не е дефинирано нито като понятие, нито като проявление, нещо с несигурна репрезентация, нещо, но не вещ, което заема мястото или местата на истината. Този изследователски подход, така както аз го разбирам, е много интересен, от една страна той се отказва да борави с фиксирани версии на „философката истина“, отказва се от нещо конструирано, с цел да изгради ако не понятие, то поне една семантична мрежа на „психоаналитичната истина“. Жестът дори е двояк, чрез неопределеността и хетерономията на психоаналитичния опит, Валентин деконструира и философската тематика за истината. Но нека не надхвърлям собствената си компетентност и се опитам да представя по- едностранчиво тази

дисертация. Като труд върху истината и психоанализата, която използва психоаналитични теории и понятия, както и вътрешни за психоанализата дебати, надграждания и апории.

Валентин Калинов ситуира прецизно тематиката за истината в психоанализата. Истината е феномен на несъзнаваното. В частта наречена „Произход“, тя е кодирана в сънищата, в симптома, в бездната на травмата. Тя е една възможна трансформация на нагона както на желанието и насладата, така и на смъртта. Доколкото психоаналитичното лечение и мислене е неотделимо от съществуването на човека, въпросът за истината е вплетен в човешката субективност, човешкия опит и в езика, на който говорим. Но в произхода на психоанализата, в текстовете на Фройд проблематиката на истината се манифестира и търси през ключовия прототип на психичното – неврозата. Истината на невротика за Калинов както и за Фройд е заключена и дегизирана в симптомите, пазена е с бариерата на изтласкването. Тя предполага археологичен метод на разкопаване и възможност за проявление. И ако Фройдовият метод на познаване на истината действително е Картезиански, доколкото в началото става дума за самоанализ и тълкуване на сънища, макар и несигурен в крайната интерпретация, той има някакъв сигурен досег с истината на несъзнаваното, на нагона. И макар за късния Фройд да има и отвъд принципа на удоволствие все пак в системата на неврозата дотсега до истината е възможен, и в някои интерпретации тя може да се редуцира било до травмата, причинена от репресията на желанието, било до някакъв биологичен тласък на организма. И тук г-н. Калинов не поема по подобен път на посочващо дефиниране, поставя множество въпроси както пред Фройд, така и пред Декарт, използвайки собствените им аргументи, че мислим през сънищата (с.56).

Още в следващата глава на дисертацията способността за среща с истината и по-генерално способността за познание на психоанализата е усложнена през темата за наблюдението и оптиката. Психоаналитичната ситуация (срещата на две асиметрични несъзнавани, които постоянно постигат и отхвърлят симетрията си) е изконно проблематична. Дизайнът ѝ е създаден, за да подпомогне възприятието на субекта за собствената му истина, през погледа, мисълта, знанието/незнанието и говоренето/мълчанието на другия. Интерперсоналната перспектива на тази ситуация, позволява на Валентин Калинов да разсъждава за субективността на аналитика и анализирания през метафориката на лакуните. На процепите и празнините между реалното и въобразеното, миналото и настоящето, присъствието и отсъствието и т.н.. В тази логика на изложението следва и прекрасно изложение на теорията на английския психоаналитик Доналд Уиникот за преходните обекти и преходните явления в формирането на личността и в психоаналитичната практика (стр.88-94). Обекти и феномени, които лежат между мен и другия, между идентификацията и символизацията в междинното пространство между субективното и обективното и чието единствено сигурно определение е, че съществуват.

В следващите глави на дисертацията обединени под заглавието *4 линии на разлом* и посветени на фундаменталните за психоанализата теми – съблазняването; преноса; подкопаването на Аза и безкрайната анализа, дисертантът проблематизира до краен предел както целостта и кохезията на психоанализата като научна дисциплина, така и способността на историята на науката да интегрира и опитоми психоаналитичния хибрид. Тук освен значителна изясняваща работа по фундаменталните за аналитичната теория и практика концепции, чието съществуване от гледна точка на една епистемология остава крайно неопределено, незавършено и видимо метафорично, г-н Калинов ни демонстрира и средствата, с които са създавани и пре-създавани тези понятия. Хибридният микс между лечение и изследване, разказът, близък до криминалния роман, наблюдателни и

дескриптивни процедури, „които превръщат анализа в машина за истории и я освобождават от всеки доминантен наратив“. Затова и на различно зададения въпрос какво все пак е психоанализата, авторът най-често отговаря – „една етика“ или по-красноречиво – „една културна форма, процедура за пораждаване на проблеми и кризи, които трансформират и променят всеки фиксиран възглед, най-вече този за историята на психоанализата като дисциплина“. Длъжен съм да кажа, че в тази част, която със своите стотина страници може да бъде отделна книжка за увод в психоанализата, нашият колега е направил нещо изключително продуктивно и провокативно едновременно. Успял е да напише една история на психоаналитичните идеи, докато убедително твърди, че такава история ако не невъзможна, е крайно проблематична. Тази история е написана с ясното съзнание на г-н Калинов, че ако преносът е централната процедура на аналитичното знание, историята на субекта се случва през идентификацията и проекцията в Другия, а този друг не винаги може да представи тези процеси в разказ. Тогава как е възможен краят на една история на психоаналитичното лечение?

Дисертацията продължава с пространно изследване на метода на психоанализата. Но както вече подозираме, не уловен в установените норми на някаква методология, а чрез една дълбинна, питаща за битието на психоанализата изследователска призма върху мястото, където може да се случи аналитичното преживяване. Където логиката на преноса определя смисъла на изреченото в психоаналитичния диалог. През прецизния анализ Платоновото *chora*, вместилището, оприличено на майчиното тяло, едновременно приемащо и създаващо, дисертантът създава конструкт, служещ му да представи динамичния синтез на афективното и фантазното с материалното. Едно място на възможността да се съществува, едновременно място на другост и място където може да се постигне диференциране на мен от другия. Следвайки стила на френския психоаналитик Феида, г-н Калинов анализира (деконструира) аналитичната ситуация през мисловната фигура на апорията, на възможната невъзможност за място, материя, значение, където естествено се произвежда и противоречивото, нелинейно време на психоаналитичния процес – миналото в настоящето и бъдещето в миналото. Следващият ход на автора е много находчив, той не използва създадената мисловна конструкция, заредена с априорите на времето и пространството, за да ни представи една нова семантика или семиотика на психоаналитичната ситуация или да произведе някаква нова теория за значението на несъзнаваните съдържания, макар че, с представянето на теорията за анасемията от книгата „Кора и Ядро“ е извършена подобна работа. В. Калинов остава верен на една водеща нишка в изследването си, която, доколкото мога да дефинирам правилно, е да използва деконструкцията в полза на екзистенциалния анализ. Затова и в края на тази глава мисловното поле остава доминирано от темата за пораждането, преживяването и съществуването като една мистерия във варианта на Габриел Марсел. Дисертантът ни подготвя за този път през психоаналитичната теория, като от начало предпочита Бион пред Фройд или, за да съм по-точен, придава Бионов смисъл на Фройдовите открития, за да може научаването от опита и съществуването в незнание и несигурност да имат превес над интерпретацията, семантиката и дискурсивния анализ. Затова и в последна сметка Калиновият креативен анализ на „*chora*“ не е далеч от Бионовата теория за съдържането (*container/contained*).

Дисертацията завършва с въпроси за телоса на психоаналитичното знание. Всъщност иронично е да се каже, че този наситен и много плътен текст има ясен завършек. Подобно на обекта на изследването си - психоаналитичната терапия, и тази дисертация няма една цел и един завършек. Съвсем формално, заедно с Валентин, мога да кажа, че една възможна цел на анализа действително е да създаде място за събитието, инцидента, кризата на истината. И нека не пропусна

да внуша на читателя, че и до тази кристализация (формулирана от мен) достигаме много постепенно след като авторът ни е превел през впечатляващо кондензирани идеи и разсъждения за целите на една психоанализа и е размишлявал солидно и компетентно върху способностите ѝ да лекува. Затова и краят на моя „преразказ“ на дисертацията ще завърши в духа на самата дисертация отворено. Пропит от неспокойното очакване за една среща, която няма явен телос и ясен финал – срещата с една значима фигура на съвременната философия, която ни помага да мислим сложни, хибридни обекти и дискурси. А може би това е по-скоро образ в Шекспиров смисъл. Става дума за наследения от Дерида анализ на фигура на призрака. Г-н. Калинов го използва блестящо, за ни покаже как „тази съществена и за психоаналитичното поле фигура – спектърът - в крайна сметка надхвърля и трансцендира всички режими на представяне... (с.317).

Заклучение

Уважаеми колеги, моето мнение по отношение на дисертацията на г-н Калинов е, че имаме среща с един много сериозно проучен, плътен от гледна точка на концептуална и фактологична гъстота, убедителен в изложението на знанието, и прецизен в анализите и изводите си текст. Става дума за дисертация, която надхвърля нормативното ни очакване. Авторски труд, написан красноречиво и ерудирано, който борави с теоретични и клинични понятия на много високо ниво. Тази дисертация успява да интегрира цялостни и частни психоаналитични теории с огромен обем и ниво на сложност. Валентин Калинов използва умело и точно теоретични постановки от Фройд, Бион, Уиникот, Лакан, Абрам и Торок, Хартман, Лапланш и Понталис, Боулби, Феида и още и още психоаналитици, с пословична трудност за разбирането на чиито съчинения е нужен сериозен клиничен опит или може би както в случая, извънреден изследователски талант. Въпреки че не смея да изразя категорично мнение, предполагам че подобна е компетентността на дисертанта в областта на философското знание, където присъстват мислители от Платон и Аристотел през Бейкън и Декарт до Гадамер и Дерида. Това което е категорично ясно за мен е умелото вплитане и взаимопроникването на философката и психоаналитичната тематика, ползотворният диалог, консонантен и дисонантен, който създава канавата на това научно съчинение. Стилът на изложение и разсъждение, а те са толкова неразривно свързани, в тази дисертация за мен е изключително впечатляващ. Без нуждата от постулати и обективиращи дефиниции, текстът създава внимателен и елегантен разказ, чрез който са очертани и осмислени фундаментални психоаналитични и философски теми и понятия – истина, субективност, език, съществуване, пренос симптом, до най-специфичните – преходен обект, кора и ядро, съдържане, трансформация... Дисертацията изобилства с винетки, анекдоти, разкази и истории, които не са самоцелни украшения на стила, а средства за изграждането и анализа на изключително сложни и проблематични теории и концепции. Не мога да не подчертая способността на дисертанта да превръща установени понятия във фигури и обратно чрез сериозен концептуален анализ да придава философска тежест на метафори, които да служат на целите на текста.

На много нива - през избора на тема, начина на осъществяване на изследването, дълбочината и свързаността, обхватността на проблематиката - Валентин има приноси. За мен най-същественят е възвръщането и поставянето в основата на психоаналитичното знание на проблема за истината. Това е принос към психоанализата и то не просто тук в България, където няма подобни съчинения, а в цялото поле на психоанализата.

С всички тези думи надявам се ясно заявявам предложението си към уважаемата комисия да присъди на Валентин Калинов образователната и научна степен доктор.

С уважение,

Проф. д-р Орлин Тодоров (Нов български университет)